

NOTAT

Vedr.: Praktiske og juridiske problemer med terrænnært grundvand i byer

Sammenfatning

Håndtering af terrænnært grundvand i byer er blandt andet på grund af klimaforandringerne blevet mere og mere aktuelt de senere år. Flere og flere husejere oplever problemer med ødelagte kældre og/eller haver der oversvømmes af grundvand. Problemerne er blandt andet affødt af stadig stigende nedbør, lokal håndtering af regnvand, renovering af kloakker, lukning af drikkevandsboringer og lignende.

Det stigende grundvand er dyrt for samfundet. Fordi det kan give skader på ejendomme, veje m.m., og fordi det kan øge vandselskabers omkostninger.

Formålet med dette notat er, at give overblik over, hvilke praktiske og juridiske problematikker (beskrevet overordnet), der er med de nuværende regelsæt i forhold til at håndtere terrænnært grundvand.

DANVA har gennemført en spørgeskemaundersøgelse, som har givet svar fra 27 spildevandsselskaber, der tilsammen repræsenterer omkring 3,2 mio. indbyggere. Undersøgelsen har tilvejebragt en lang række konkrete eksempler på selskabernes udfordringer. Disse kan i anonymiseret udgave ses i bilag 2. DANVA har kendskab til flere selskaber end dem, der har bidraget til undersøgelsen, som har udfordringer med terrænnært grundvand.

Kvantificering af omkostningerne til håndtering af terrænnært grundvand i kloakker og på renseanlæg er desværre ikke mulig på landsplan ud fra spørgeskemaundersøgelsen. Det er vigtigt at have in mente, at der er meget store lokale forskelle på mængden, og dermed omkostningerne til håndtering af terrænnært grundvand, der ledes til renseanlæggene.

Det er tydeligt fra spørgeskemaundersøgelsen, at de nuværende regler ikke muliggør en samfundsmæssig hensigtsmæssig håndtering af terrænnært grundvand, og at der i Danmark mangler placering af ansvar for håndtering af terrænnært grundvand – især i byerne. Herunder planlægning, drift og finansiering. Når der skal ses på alternative håndteringsmuligheder, bør dette ske ud fra en samlet samfundsmæssig vurdering.

Et centralt behov er en ny praksis for udarbejdelse af strategier for en samlet vandhåndtering på byniveau. (inkl. terrænnært grundvand). Dette kunne eventuelt være en del af kommunernes myndighedsarbejde i forbindelse med udarbejdelse af kommuneplan o.l. Herigennem vil de samlede vandstrømme kunne håndteres/koordineres med henblik på at undgå suboptimering, ligesom løsning af et problem ikke vil give problemer for andre.

Der findes ikke en nem løsning på dette problem. Kun gennem god og langsigtet planlægning kan der gennemføres en samfundsøkonomisk optimal håndtering til glæde for borgere og miljø.

Historisk baggrund for udfordringerne

Når vi i dag drøfter problemer med grundvand i forhold til afløbssystemer og renseanlæg, er det vigtig at huske, at den nuværende form og struktur for spildevandshåndtering beror på en række gode beslutninger truffet gennem mere end 100 år. De forskellige beslutninger er på det

tidspunkt, de er truffet, baseret på den viden og de traditioner, der var til stede på det givne tidspunkt.

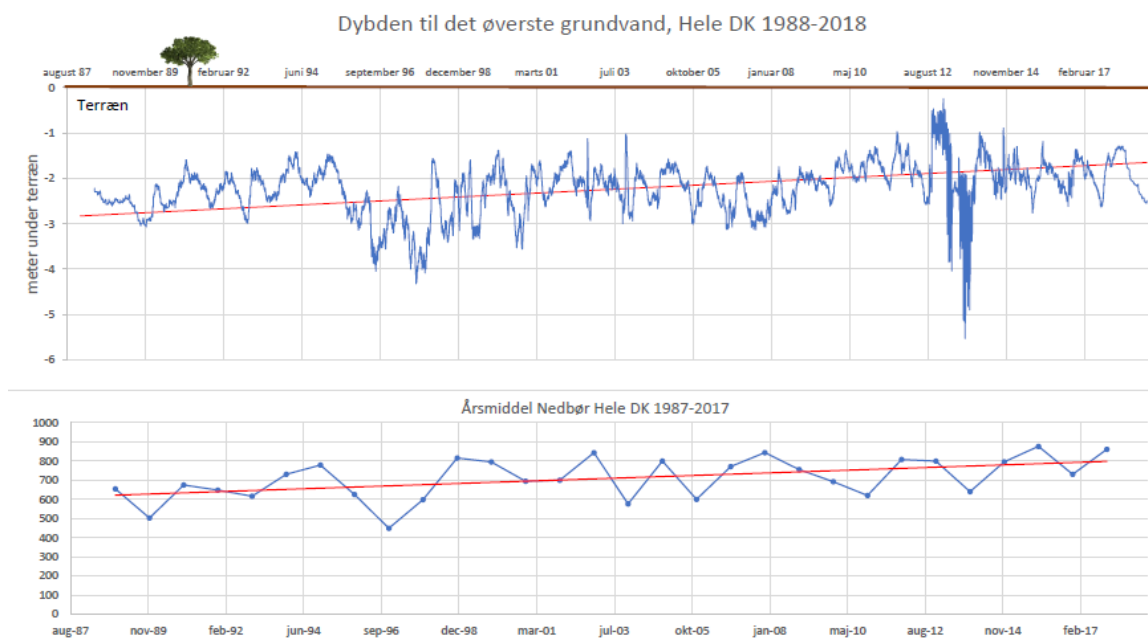
Den historiske udvikling er domineret af landmændene, som i forbindelse med dyrkning ændrede de naturlige vådområder, søer og vandløb til kanaler, dræn og landindvinding. Siden har byerne overtaget mange af de samme områder, hvor de gamle dræn nu er kollapsede, vandløb er blevet en del af kloakken, og der er blevet bygget, hvor der tidligere var vådområder, søer og vandløb.

I forbindelse med byernes udvikling blev de eksisterende hoveddræn fra marker eller allerede rørlagte vandløb overtaget af kloakforsyningen. På det tidspunkt var det ressourcebesparende og smart. For de større byer er historien lidt en anden, men med samme udfald. Drænvand, vandløbsvand og spildevand blev ledt til samme ledning for at sikre sundhed og udvikle byerne.

Senere finder man ud af, at spildevandet forurener vandløb o.l., og der bygges renseanlæg inden udløbet til recipienterne, hvilket var et godt initiativ til at forbedre vandmiljøet.

Indførelsen af afgifter, prisloft og effektiviseringskrav medfører nu, at det er synligt, hvor der er effektiviseringspotentialer. Blandt andet i forhold til at håndtere (transportere, pumpe og rense) terrænnært grundvand, som betragtes som uvedkommende ift. kloakker og renseanlæg.

I nedenstående er vist udviklingen i det terrænnære grundvandsspejl i perioden 1960-1980 med alle tilgængelige målinger for hele landet.

Målingerne viser, at det terrænnære grundvandsspejl i vid udstrækning følger udviklingen i nedbør. Set over den samlede 30-årige periode, er det terrænnære grundvand steget med ca. 1 meter i gennemsnit i Danmark, svarende til et gennemsnit på 3 cm/år. Denne figur forklarer, hvorfor, der er så stort fokus på dette problem. Grundvandsspejlet har bevæget sig fra ca. 3 meter under terræn til nu at stå ca. 2 meter under terræn. Bemærk, at dette er et gennemsnit, hvilket betyder, at mange steder står grundvandet tættere på terræn.

Grundvandet har nu bevæget sig op i en zone, hvor fundamentene for samfundets infrastruktur er beliggende – kældre, fundament, kloakledninger, veje- og jernbaners bærelag mm. Det stigende grundvand vil medføre fugtskader i kældre, opdrift og skader på fundament, indsvingning af vand i kloakledninger og meget andet.

Vandselskaberne har i dag incitament til at tætte afløbsledninger, således at grundvandet holdes ude. Dette har vist sig at få grundvandsstanden til at stige yderligere. Konsekvenserne har været vand i kældre, som indtil nu har været tørre, og at der kan frygtes sætnings- og sammenstyrtningskader for de store infrastrukturer, som veje, jernbaner, letbaner mm.

Husejerne i byerne lades i stikken, og må selv bekoste omfangsdræn hver især eller sammen jfr. Vandløbsloven. Udfordringerne med de angivne eksempler, der er opsamlet i dette notat, er aktuelle og ikke mulige at løse med den nuværende ansvarsfordeling og ansvar.

Konkrete problemer

Store mængder terrænnært grundvand transporteres og renses uplanlagt og ineffektivt

I nedenstående beskrives udvalgte problemstillinger i forhold til transport og rensning de store mængder terrænnært grundvand (uvedkommende vand).

Ifølge rapport "Bedre viden om uvedkommende vand", maj 2018, fra Miljøstyrelsen udgør uvedkommende vand (terrænnært grundvand, fejkoblinger o.l.) i størrelsesordenen 150-200 mio. m³ på årsbasis.

Som en gennemsnitsbetragtning vurderes omkostninger til håndtering og rensning af uvedkommende vand at ligge på omkring 1,50 - 3 kr./m³. Derudover skal der betales spildevandsafgift på gennemsnitlig 0,65 kr/m³. (Kilde: DANVA Benchmarking 2018)

Indsivning fra terrænnært grundvand

Indsivning via utætheder i både offentlige og private kloaksystemer er et faktum, og de forudsatte stigninger i det terrænnære grundvand vil medføre en forøgelse af denne mængde.

Mulighed: Gennem en fokuseret og velplanlagt strategi indeholdende nye muligheder for håndtering af det terrænnære grundvand vil en stor del af det uvedkommende vand kunne holdes ude af selskabernes kloakledninger.

Tilsluttede dræn o.l.

Som udgangspunkt må drænsystemer ikke tilsluttes selskabernes kloaksystemer. Undtaget er omfangsdræn fra bygninger, der defineres som tag- og overfladevand.

I praksis ses drænvand fra boldbaner, marker o.l. tilsluttet spildevandselskabernes kloakledninger. En frakobling er ofte ikke mulig, fordi der ikke er alternative bortledningmuligheder (se afsnittet "Historisk baggrund for udfordringerne").

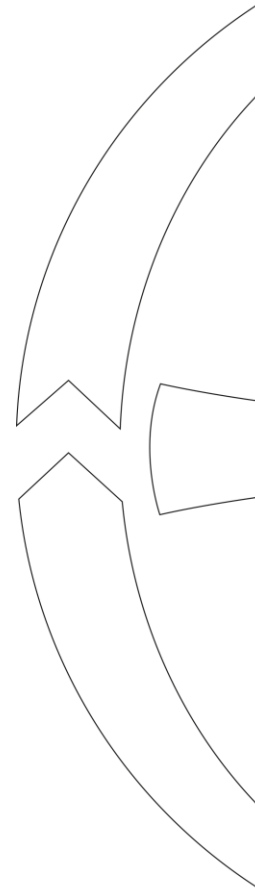
Der er også eksempler på tilslutning af vandløb og afløb fra søer. (Se evt. eksempel 3, 5 og 8 i bilag 2)

Mulighed: Omkostningerne til håndtering, rensning og udledning af drænvand vil kunne effektiviseres gennem (langsigtet) strategi for afkobling.

Udledninger af næringsstoffer fra renseanlæg

Da renseanlæg renser ned til en bestemt koncentration for næringsstofferne uanset vandmængden, stiger udledningerne af næringsstoffer til vandmiljøet proportionalt med mængden af den tilladte mængde terrænnære grundvand (uvedkommende vand) til renseanlægget. Det er ikke usædvanligt, at et renseanlæg er belastet af uvedkommende vand svarende til 3-5 gange husholdnings- og industrispildevandsmængden. (Se evt. eksempel nr. 9 i bilag 2)

Mulighed: Der er en potentiel mulighed for reduktion af udledning af næringsstoffer fra renseanlæg gennem fokus på fjernelse af uvedkommende vand.

Vand i kældre efter renovering af kloakker

Der er flere konkrete eksempler på, at boligejere har fået problemer med fugtige kældervægge og vand i kældre efter at ældre, slidte kloaksystemer er udskiftet med nye, tætte anlæg. I disse tilfælde må den enkelte borger selv etablere og bekoste omfangsdræn for at beskytte huset mod grundvand. Ofte ender vandet fra omfangsdrænene i de nyetablerede kloaksystemer, da der ikke er andre steder at pumpe vandet hen. Dette medfører, at selskaberne ikke får fuld valuta for deres investeringer. (Se evt. eksempel 2, 6 i bilag 2),

Mulighed: Gennem en holistisk håndtering af byens samlede vandkredsløb kan sikres en samfundsøkonomisk effektiv beskyttelse af ejendomme.

Byudvikling i lavtliggende forsumpningstruede områder

Igennem årtier er by- og sommerhusområder udviklet i nærheden af attraktiv natur, hvilket i sig selv giver god mening. Udfordringen er ofte, at områderne har været eller er lavtliggende landbrugsarealer, som er dræned. Det giver sig selv, at der er stor risiko for forsumpning på grund af klimaforandringer, som yderligere forstærkes af, at de gamle dræn falder sammen, fordi de ikke vedligeholdes.

Disse områder er en udfordring for spildevandsselskaberne både i etablerings- og driftsfasen, fordi det er relativt dyrt at etablere ledninger under grundvandsspejlet, og giver høj sandsynlighed for indsigning af terrænnært grundvand.

Mulighed: Nye regler på området vil kunne understøtte udvikling af bæredygtige byområder ift. vandhåndtering. I forhold til det terrænnære grundvand kunne etablering af et 3. ledningssystem være en del af løsningen. Herved vil der også kunne anvises en bortledningmulighed til borgere med f.eks. problemer med bortledning af vand fra omfangsdræn.

Udledningstilladelser

Der findes eksempler på, at selskaber i forbindelse med separering af kloaksystemer ikke har kunnet opnå tilladelse til udledning af den mængde grundvand/drænvand, der er tilledt kloaksystemet, men heller ikke har mulighed for at koble det fra. Separeringsprojekterne er i nogle tilfælde udsprunget af krav i statslige vandområdeplaner. Problemstillingen medfører i nogle tilfælde, at selskabet ikke kan bidrage til opfyldelse af vandområdeplanernes målsætninger.

Mulighed: Klar lovgivning omkring håndtering af terrænnært grundvand vil muliggøre gennemførelse af kloakprojekter, og nye løsningsmuligheder i praksis vil forbedre mulighederne for opfyldelse af krav i de statslige vandområdeplaner.

Lokal afledning af regnvand(LAR)

Udbredelsen af lokal afledning af regnvand er i mange tilfælde et omkostningseffektivt alternativ til afledning i rør samtidig med, at det kan reducere behovet for dyre og besværlige opgravninger, som metode til klimatilpasning.

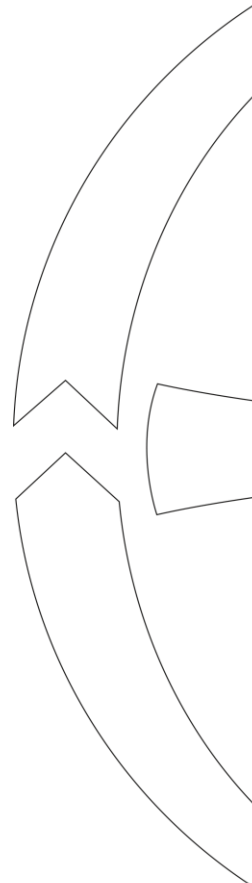
Højtstående terrænnært grundvand medfører, at LAR-løsningerne ikke kan sættes i spil. Den forventede vandstandsstigning for terrænnært grundvand medfører, at endnu flere områder udelukkes i forhold til anvendelse af LAR-løsninger.

Mulighed: Etablering af et 3. ledningssystem for drænvand vil give mulighed for større udbredelse af klimatilpasningsløsninger og omkostningseffektive kloaksaneringsprojekter samt reducere driftsomkostninger til rensning af grundvand på renseanlæggene.

Øgede udledninger fra fælleskloak

I forbindelse med kraftige regnskyl optager grundvand i kloaksystemerne vigtig kapacitet i de afskærende ledningssystemer, hvilket medfører aflastninger fra overløbsbygværker fra regnhændelser, der normalt ikke vil give overløb af opspædet spildevand til recipienterne.

Mulighed: Reduktion af mængden af grundvand i kloaksystemerne vil medføre en minimering af udledning af næringsstoffer fra regnbetingede udledninger fra overløbsbygværker.

Reduktion eller stop i indvinding af drikkevand

Ændringer i vandindvinding som følge af for eksempel fund af uønskede stoffer på kildepladsen samt lukning af vandværker ifm. overtagelser/sammenlægninger, medfører for nogle områder en reduktion af eller stop for indvindingen af drikkevand. Disse forhold kan lokalt - afhængig af de geologiske forhold - forstærke en stigning i det terrænnære grundvand. (Eksemplet fra Odense i begyndelse af notatet er et eksempel her på. Se derudover eksempel 1 og 4 i bilag 3)

Mulighed: Fleksible regler om "afværgeboringer/-vand", kan være med til at muliggøre holistiske løsninger. Udgangspunktet bør være, at der findes samfundsøkonomisk og miljømæssige løsninger til beskyttelse af kældre, haver, infrastruktur o.l.

Juridiske barrierer og muligheder

De nuværende regler på vandløbsområdet er anvendelige i forhold til håndtering af terrænnært grundvand/drænvand i det åbne land. De er ikke hensigtsmæssige i forhold til håndtering af terrænnært grundvand i byområder.

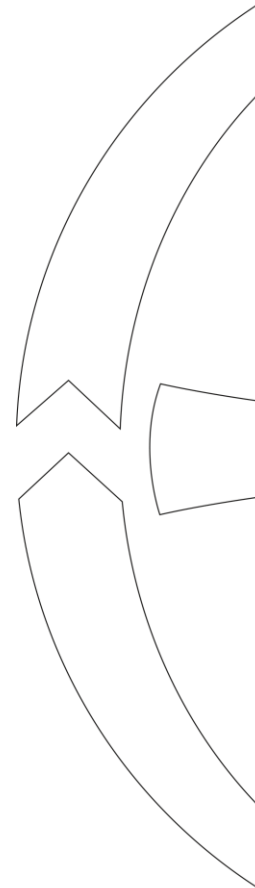
På spildevandområdet er der hjemmel til at modtage terrænnært grundvand, der tilledes via omfangsdræn og formentlig i det omfang, der er ledig kapacitet i eksisterende kloakledninger til afledning af tag- og overfladevand. Undtagelsesvist kan der også afledes drænvand til kloakledninger, men regler og retningslinjer lægger op til, at det netop kun er undtagelsesvist. Reglerne om klimatilpasning retter sig udelukkende mod tag- og overfladevand/regnvand, men ikke mod grundvand.

Det er kendt, at vandindvinding til vandforsyning i nogle tilfælde forebygger problemer med terrænnært grundvand. Men der er ikke hjemmel til, at vandforsyninger indvinder terrænnært grundvand, når dette sker med bortskaffelse – og ikke vandforsyning – for øje.

Den økonomiske regulering af vandforsynings- og spildevandsselskaber giver ikke hjemmel eller rammer til, at selskaberne kan håndtere terrænnært grundvand som en del af deres opgaver.

Sammenfattende kan det konstateres, at der efter gældende regler og retningslinjer kun er få muligheder for at håndtere terrænnært grundvand. Men der er ingen regler eller retningslinjer, der direkte regulerer området, ligesom de muligheder, der er identificeret, er for begrænsede til at håndtere de aktuelle presserende udfordringer på området, jævnfør afsnittet om konkrete problemer samt bilag 2. Med det eksisterende regelsæt er der risiko for at løsning af problemer ét sted udløser problemer et andet sted. Der er derfor et stort behov for at få ændret gældende regler og retningslinjer, så problemerne med terrænnært grundvand kan løses for borgerne/grundejerne på en hensigtsmæssig måde.

I bilag 3 er der en mere detaljeret beskrivelse af juridiske barrierer og muligheder udspecificeret på de forskellige lovområder.

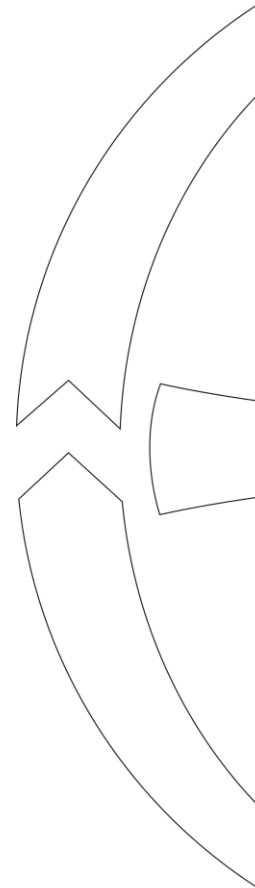

Bilag

Bilag 1 – Selskaber der har bidraget til DANVAs spørgeskemaundersøgelse

Bilag 2 – Konkrete eksempler på selskabernes udfordringer med højtstående terrænnært grundvand

Bilag 3 – Juridiske barrierer og muligheder i forskellige regelsæt

BILAG 2

Vedr.: Konkrete eksempler på selskabernes udfordringer med højtstående terrænnært grundvand

Nedenstående eksempler er direkte indsat fra svar på DANVAs spørgeskemaundersøgelse, men anonymiseret.

Eksempel 1

Xxx vandværk ønskes nedlagt allerede tilbage i 2009, men pga. artesisk vandtryk har Xxx Vand forsøgt en løsning, hvor vi sammen med Xxx kommune fandt på en måde hvordan det uvedkommende vand kunne løbe kontrolleret i et åbent vandløb, hvor der i dag ligger en rørledning langs en offentlig sti.

Projektet startede ud med gode intentioner, men blev bremsset i 2010 af, at Xxx kommune havde en førsteprioritet, der hed – og stadig hedder – udvikling af Xxx Havn, og dette fandt man ikke lige at projektet kunne passe ind i umiddelbart. Man ville ikke lade penneføringen på det nye åbne vandløb forstyrre de ideer, der skulle udvikles på havnen. Sidenhen har projektet været genoplivet et par gange, men det har ikke fået den bevågenhed og rettidighed, der muliggjorde en fælles etablering og håndtering af det uvedkommende grundvand indtil videre.

En anden udfordring var, at der var tvivl om ejerskabet af den ledning, som det uvedkommende grundvand ledes til i dag. Xxx kommune mener ikke, det er en offentlig ledning, Xxx mener ikke, at det er vores opgave at håndtere grundvand, og lodsejerne langs ledningen og evt. den kommende vandløbsbred er ikke interesserede i at blive bredejere, med de ansvar og pligter, der deraf følger for vedligeholdelse osv.

Xxx kommune er derfor i gang med at få sagen juridisk undersøgt, for at finde ud af hvis ansvar, ledning/vandløbet hviler på. Der er ikke – nu små 10 år efter – kommet nogen afklaring på dette.

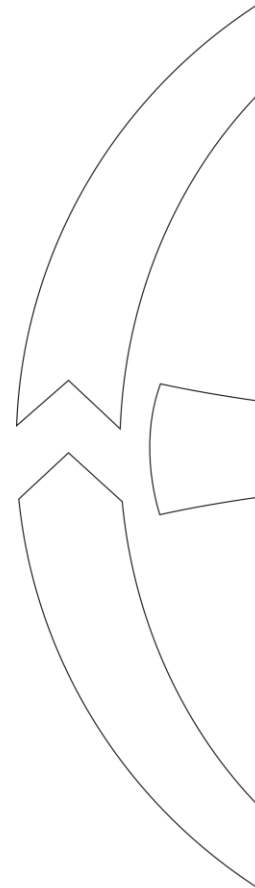
Samtidigt ved vi heller ikke, om vi overhovedet vil kunne føre en eventuel fælles indsats som et medfinansieringsprojekt, for kommunen fattes penge, og forsyningen ønsker ikke at investere i noget, der ikke kan komme ind under reglerne for prisloftsreguleringen.

Så der er nok af problemer: ingen vil tage ansvar for det uvedkommende grundvand, fordi det koster at håndtere det.

Eksempel 2

I forbindelse med et konkret saneringsprojekt i Xxx midtby, hvor grundvandet er terrænnært, og hvor nogle huse har udfordringer med grundvand, er vi i dialog med kommunen om, hvordan vi sikrer, at ejendommene fortsat kan komme af med deres grundvand, som måske vil stige, når vi lægger nye tætte ledninger. Løsningen er måske at give ejendommene adgang til at pumpe deres grundvand til vores regnvandsledning. En anden mulighed kan være at lægge en sideordnet transportledning til at modtage drænvand og transportere det til vandløbet.

Udgift til en supplerende transportledning til drænvand kan vi som forsyning ikke afholde under vores økonomi, som lovgivningen er i dag

Eksempel 3

Flere og flere grundejere oplever problemer med vand i haven. Xxx har fået henvendelser fra et anlægsgartnerfirma, som søger om lov til at tilslutte et dræn fra haven til Xxx's system. Disse ansøgninger bliver afvist, da drænvand ikke er en del af det vand, som skal håndteres af kloaksystemet. Hos Xxx undrer vi os over, at det kun er et af byens mange firmaer, som tilsyneladende får disse henvendelser, og vi har en mistanke om, at andre firmaer bare udfører arbejdet uden at søge tilladelse. Det er meget svært for os at opdage noget, da ejendommen jo i forvejen er tilsluttet kloaksystemet. Et eksempel på en henvendelse er vedhæftet (Eksempel på henvendelse om dræning af have)

Fodboldbaner giver også problemer, da der er et ønske om at sikre tørre baner at spille på, men der er ikke nødvendigvis en naturlig recipient til drænvandet, så der er et ønske om at slutte dette på kloaksystemet. Og i forvejen er en del fodboldbaner placeret på jord, som ikke har været velegnet til at bygge på f.eks. fordi det ligger lavt/fugtigt.

Et specielt stort problem oplever Xxx i områder, som kun er spildevandskloakeret, da der her sker tilledning af drænvand til spildevandssystemet. Vi forventer i de kommende år, at problemet vil stige væsentligt, da dele af de spildevandskloakerede områder ligger lavt (terræn under kote 2,00) og tæt på havet. I dag oplever mange grundejere problemer med våde haver i disse områder og problemer med at nedsive overfladevand. Problemerne forventes forværret med de kommende stigninger i havspejlet, som vil medføre stigninger i grundvandsstanden i disse områder]

Eksempel 4

Vi har en konkret problemstilling i Xxx omkring håndtering af regnvand. Den løsning, som nok vil være den bedste og billigste, har vi umiddelbart set ikke lovhjemmel til. 50 mio. kr. koster løsningen, hvor vi fastlåser grundvandspejlet og grundejerne stadig selv nedsiver regnvandet – denne løsning ligger uden for det vi må. Den traditionelle separatkloakering koster ca. 150 mio. kr. - altså 3 gange så meget.

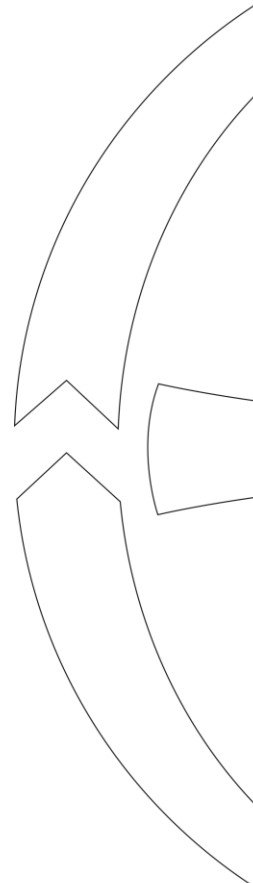
Eksempel 5

I et mindre område, der støder op til Gudenåen, har vi allerede separeret ledningsnettet. Ledningsnettet er delvist fejlbehæftet, og i den forbindelse har vi undersøgt tilstanden med tv-inspektion. Tv-inspektion har vist en større mængde drænledninger, der er tilkoblet regnvandssystemet. Der er ingen tvivl om, at boligområdet ikke havde været opført, hvis området ikke var drænet. I regnvandssystemet har vi for nuværende den fornødne kapacitet, men ved yderligere grundvandsstigning eller restriktioner på vores udledningstilladelse vil vi få store problemer med at håndtere både indsivning i de tekniske anlæg og vand fra de tilkoblede dræn.

Eksempel 6

Sommerhusområdet Xxx er kun kloakeret for spildevand. Alle hovedledninger er strømppeforet, og de værste stikledninger, men ikke alle stikledninger, er blevet renoveret. Brønde er enten blevet strømppeforet igennem eller tætnet efterfølgende.

Lige efter renoveringen faldt de pumpede vandmængder til renseanlægget, men det blev stille og roligt værre igen, efterhånden som vandet fandt nye veje ind i afløbssystemet – via stikledninger på privat og offentlig grund. Det er meget arbejdskrævende – og svært at finde regnvejrsdage - at skulle udpege præcis hvilke ejendomme, som er synderne, og herefter at have kommunen til at sende påbud til dem.

Eksempel 7

Xxx er byudviklet i den tidlige industrialisering. Her drænedes man store områder og nedlagde vandløb og byggede huse ovenpå. Vandløbet "Xxx" findes kun på de historiske kort, men terrænen er stadig formet med en ådal, og grundvandet og overfladevandet løber, som det altid har gjort. Forskellen er at i dag ligger veje og muremestervillaer i vandløbetstidligere forløb. Resultatet er massive forsumpningsproblemer. Hvert år står der blankt vand i villahaverne, græsplænerne er sumpet, og der er massive problemer med opfugtede kældre. Samtidig er området sårbart for skybrud og oversvømmelseskader.

Området er fælleskloakeret. Der er kapacitetsproblemer, og områdets regnvandshåndtering skal fremtidssikres. Samtidig er tilstanden og restlevetiden af fælleskloakken for god til at denne med økonomisk og teknisk fordel kan erstattes af fx et separatsystem. Det ønsker vi heller ikke, da forventningen til nye tætte kloakker vil være at grundvandet stiger yderligere, og at omfanget af uvedkommende vand vil opretholdes og måske endda forværres i takt med at grundejerne én for én investerer i omfangsdræn på de mange kældre i Xxx.

Pilotprojektet omfatter en semiseparering med et nyt terrænbaseret regnvandssystem med samtidig levetidsforlængelse af fælleskloakken med strømpeforing. Så meget regnvand som muligt fra vejene og de enkelte matrikler skal frakobles fælleskloakken og tilsluttes over terrænen til det nye regnvandssystem i vejen.

Helt konkret omfatter projektets fase 1 etablering af et sammenhængende LAR system på villavejene, hvor der etableres permeabel belægning under parkering, grønne vejbede med filtermuld for rensning og forsinkelse samt nedsivning i nogle områder og dræn i bunden af de permeable belægnings og vejbedene i andre områder. Resultatet er super – stor borgertilfredshed, samlet set en øget kapacitet, der fremtidssikrer regnvandshåndteringen, øget robusthed mod oversvømmelser, rensning af tag og overfladevand, forsinkelse af afstrømning, nedsivning og samtidig grundvandskontrol, afhjælpning af forsumpning og sidst men ikke mindst, stigende huspriser, grøn kvarterloft, mere grøn og attraktiv bydel og rekreativ merværdi til borgerne – hver dag.

Det har dog vist sig meget vanskeligt at etablere disse synergiløsninger. Vejloven vanskeliggør samarbejdet grundet bl.a. fravigelse af gæsteprincip og råderet over vejarealer. Det er uklart, om vi må dræne og hvortil. Må vandselskabet etablere grundvandskontrol som en del af den økonomiske ramme? Er grundvand spildevand? Er det kommunen eller de private, der skal etablere drænet, og vandselskabet, der skal bygge resten? Det er ikke en fuld separering, så det er administrativt lidt tungere at håndtere, fx ift. påbud om separering på egen grund.

Eksempel 8

Forsyningen ønsker at frakoble drænvand og vand fra overløb fra småsøer i et område, der kaldes Xxx.

Xxx er fælleskloakeret. I området er flere gamle markdræn og rørlagte vandløb koblet til fælleskloakken. På en enkelt strækning er også tilkoblet et åbent vandløb, ligesom der fra nogle af søerne i området er etableret overløb via dræn til fælleskloakken.

De pågældende dræn er ikke deklareret, og det forventes, at de fleste grundejere pga. den manglende tinglysning ikke er bekendt med drænenes eksistens. Der er derfor mange af drænene i området, som ikke er blevet behørigt vedligeholdt, og drænene har derfor ikke længere den tilsigtede effekt.

Situationen er derfor den, at der er et stigende afledningsproblem i området, som blandt andet har medført at der er borgere, som har etableret alternative løsninger, som fx en pumpe-løsning, hvor drænvandet pumpes direkte til kloakken.

Drænvandet forventes at ledes via større vej mod en sø. Forsyningen er ikke bekendt med, hvordan drænvandet i givet fald ledes fra vejen til søen. Herunder, om det sker via forsynings spildevandsledninger i området.

Eksempel 9

Det er i sommeren 2018 konstateret, at et renseanlæg modtager 7 gange mere vand end der distribueres. Dette tyder på store mængder af uvedkommende vand. Oplandet til renseanlægget er dels kystnært og dels lavtliggende. I oplandet ligger indvindingsboringer, der grundet vandkvaliteten ønskes lukket. Der er i dele af oplandet udfordringer med højtstående grundvand. Afløbssystemet er fællessystem og etableret i 1930'erne. Systemet er i dårlig stand og ikke klimatilpasset. Forsyningen planlægger klimatilpasning i området og nedlægelse af renseanlægget.

Det er tydeligt, at der er uvedkommende vand i afløbssystemet. Hvordan forholder forsyningen sig dels til lukningen af indvindingsboringerne og dels til etablering af nyt afløbssystem? Hvilke forpligtelser har forsyningen i forhold dels til den dræning, det eksisterende afløbssystem har foretaget, og dels til den øgede grundvandsstigning i forbindelse med lukningen af indvindingsboringerne?

BILAG 3

Vedr.: Juridiske barrierer og muligheder i forskellige regelsæt

Vandløbsloven

Loven er først og fremmest udformet af hensyn til vandløb og dræn i landområderne. Den har ringe anvendelse i forhold til terrænnært grundvand i byområder. På landet vil det ofte være i en landmands interesse, at han i tilknytning til udøvelse af sit erhverv kan benytte sig af sin frie dræningsret. Ligeledes kan en landmand i forbindelse med udøvelsen af sit erhverv have interesse i at deltage i anlæggelsen af nye vandløb.

I byen er pladsen mere trang, og langt størsteparten af de grundejere, der berøres af problemerne med terrænnært grundvand, har hverken ressourcer eller kompetencer til at håndtere udfordringer med terrænnært grundvand. I den forbindelse bemærkes, at lovens princip om betaling efter den nytte, den enkelte grundejer har af vandløbet, vil være meget vanskelig og administrativt omfattende at gennemføre i byområder, jævnfør eksempel 1.

Dertil kommer, at vandløbsmyndighederne ikke er underlagt nogen handlepligt. Så selv om folk i byområder måtte have ønske om, at der etableres dræn/vandløb for at få afledt terrænnært grundvand, har vandløbsmyndigheden lille tilskyndelse til at gøre noget ved det.

Betalingsloven, den tilhørende vejledning og bekendtgørelsen om medfinansiering af klimatilpasningsprojekter

Loven rummer ingen bestemmelser om spildevandsselskabers muligheder for at opkræve betaling for afledning af terrænnært grundvand. Det er derfor tvivlsomt, om selskaberne må opkræve betaling. Energistyrelsen har vurderet, at spildevandsselskaber ikke må opkræve betaling for afledning af drænvand.

Loven lægger heller ikke op til, at spildevandsselskaber kan håndtere terrænnært grundvand. Dog fremgår det eksplicit, at spildevandsselskaber kan modtage vand fra omfangsdræn. Men de må ikke opkræve betaling for dette vand.

Vejledningen anbefaler at drænvand ikke bør tilledes kloakker, men der er ikke et direkte forbud mod, at det tilledes.

I forhold til spildevandsselskabers medfinansiering og drift af klimatilpasningsprojekter på terræn i stedet for de traditionelle anlæg under terræn omfatter disse projekter udtrykkeligt kun tag- og overfladevand. Grundvand omtales ikke.

Vandsektorloven

Der er ingen omtale i loven af, at hverken vandforsynings- eller spildevandsselskaber må håndtere terrænnært grundvand med henblik på bortskaffelse.

Bekendtgørelsen om økonomiske rammer

Det fremgår ikke, at vandforsynings- eller spildevandsselskaber kan håndtere terrænnært grundvand inden for de økonomiske rammer. På den baggrund er det også meget tvivlsomt, i hvilket omfang selskaberne ville kunne få tillæg i deres økonomiske rammer til at løse opgaven, jævnfør eksempel 7.

Bekendtgørelsen om tilknyttet virksomhed og vejledningen til denne

Håndtering af terrænnært grundvand fremgår ikke af positivlisten over tilladt tilknyttet virksomhed for hverken spildevandsselskaber eller vandforsyningsselskaber.

Advokatfirmaet Energi & Miljø har vurderet, at et spildevandsselskab efter bekendtgørelsen må udnytte eventuel overskudskapacitet i ledninger, der alene transporterer tag- og overfladevand, til afledning af drænvand. Denne vurdering er også relevant i forhold til terrænnært grundvand. Ligeledes vurderer Energi & Miljø, at spildevandsselskaber kan kræve betaling for afledning af terrænnært grundvand som hovedaktivitet, samt at de kan indberette betalingen som en del af deres indtægter under de økonomiske rammer.

Det er væsentligt at understrege, at Energi & Miljø alene mener, at der kan kræves betaling for afledning af drænvand som hovedaktivitet, når der er overskudskapacitet i ledninger, der alene transporterer tag- og overfladevand. Det er altså ikke en mulighed i fællessystemer, og det fremgår ligeledes, at Energi & Miljø ikke mener, det er muligt at gøre det som tilknyttet virksomhed.

Sammenlignet med den nævnte vurdering for spildevand fremstår det mere uklart om et vandforsyningsselskab som en del af sin hovedvirksomhed må håndtere terrænnært grundvand. Der er flere eksempler på, at vandforsyningsselskaber forebygger problemer med terrænnært grundvand, fordi deres drikkevandsindvinding som sideeffekt er med til at holde grundvandspejlet nede.

DANVA kender ikke til vurderinger eller myndighedsafgørelser om, hvorvidt et vandforsyningsselskab som del af sin hovedvirksomhed må oppumpe grundvand i et opland, der har udfordringer med terrænnært grundvand, men som ikke (længere) skal bruges til drikkevandsforsyning. Det samme gælder vandforsyningers opkrævning af betaling for sådan en ydelse.

Vandforsyningsloven

Efter loven kan vandforsyninger varetage vandforsyning og kræve betaling for dette. Loven giver ikke hjemmel til, at vandforsyninger kan varetage oppumpning af grundvand mod betaling, når dette ikke sker i forbindelse med vandforsyning.

Det følger af Natur- og Miljøklagenævnets praksis, at grundejeres permanente sænkninger af grundvandspejlet for at beskytte deres ejendomme ikke kræver tilladelse efter loven. Ligeledes følger det af nævnte praksis, at grundejere kan pådrage sig erstatningsansvar efter loven, hvis deres permanente sænkning af grundvandet giver anledning til skader for andre parter.

Miljøbeskyttelsesloven, spildevandsbekendtgørelsen og dennes vejledning

Fokus på beskyttelse af grundvandsressourcer i forhold til vandindvinding.

Der er ingen bestemmelser i forhold til håndtering af udfordringerne med terrænnært grundvand. Kravet til spildevandsselskabers udarbejdelse af oversvømmelseskort i forbindelse med klimatilpasning inddrager ikke terrænnært grundvand som en faktor. Oppumpet grundvand er kun at betragte som spildevand og dermed noget, spildevandsselskaber skal håndtere under forudsætning af, at der er tale om forurenede grundvand.

Efter vejledningen anses drænvand generelt ikke for at være spildevand og bør som udgangspunkt derfor ikke afledes til kloak. Kommunalbestyrelsen er dog ikke afskåret fra at meddele tilladelse til afledning af vand, der ikke umiddelbart er omfattet af definitionen af tag- og overfladevand, hvis sammensætningen ikke afviger væsentligt fra sammensætningen af vand, der er direkte omfattet af definitionen på tag- og overfladevand. Men vejledningen lægger ikke op til, at spildevandsselskaberne skal aflede terrænnært grundvand. Det fremgår, at det vil være i overensstemmelse med god forvaltningsskik at afvikle eksisterende drænrettigheder, hvis kommunalbestyrelsen ønsker at optage et vandløb i spildevandsplanen. Det kan eksempelvis ske ved anlæggelse af et nyt vandløb/dræn.

Den beskrevne juridiske tvetydighed er blandt andet kommet til udtryk ved, at nogle spildevandsselskaber har oplevet, at der ikke i deres udledningstilladelser fra kommunen er taget højde for indsvivning af terrænnært grundvand/drænvand samtidig med, at selskaberne ikke har fået mulighed for at frakoble dette vand.

Planloven

Efter planloven kan klimatilpasning og sikring mod oversvømmelse og erosion indgå som formål/hensyn, der skal varetages efter lokalplaner. F.eks. kan der stilles krav om ubefæstede arealer og om, at bygninger skal placeres med en høj beliggenhed. Sikring mod terrænnært grundvand er dog overhovedet ikke nævnt i hverken loven eller forarbejderne.

Det kan ikke udelukkes, at sikring mod terrænnært grundvand kan indgå i lokalplanlægning, men pt. er dette uafklaret. Desuden er der ingen handlepligt efter lokalplaner, og de retter sig alene mod fremtidige dispositioner.

